

Vakond

Bányai Jánosnak

Indulni kellett, elmúlt már a reggel, nem volt már nyár, és nem volt még ősz sem, a kettő közt billegett eldöntetlenül a szeptember, sárga fénnel és hosszúkás, fekete árnyékokkal, mintha éppen azoknak a virágoknak a színei ömlöttek volna itt szerteszét, amelyekről a környékünk utcái kapták a nevüket, vörösek, zöldek és barnák, ugyanis a mi vidékünk egykoron a bolgárkertészek hazája volt, az ő emléküket őrzi máig a Bokréta utca, a Viola utca, a Páva utca és a Liliom utca, s bár a szépen öntözött ágyásokból már réges-rég házak nőttek ki a paradicsomok és rózsatövek helyett, a színek megmaradtak, mi több, ilyenkor, a nyár és az ősz találkozásakor ragyognak a legszebben. A felforgatott földek viszont más, nyugtalan emléket is megőrizhettek, mert a mi utcáinkon folytonosan munkák zajlanak, sisakos munkások hol itt, hol ott nyitnak fel egy-egy újabb gödröt, az egyiket még alig temették vissza, máris ássák a másikat, mintha a régi gyökök, vagy az elrejtőzött magvak után kutatnának, pedig azok a kertészek rég nem forgatják már az ásókat, és az utódaik is kiköltöztek a Haller utcába, a bolgár templom mellé. A sebekben szemérmetlenül mutatják meg magukat a város vasból gyúrt belei, elrémisztik azt, aki óvatlanul rájuk néz, nincsen olyan aszfalt, ami alatt ne tátonghatnának lyukak, és ezek a gödrök elárulják, micsoda csalóka biztonság az, amivel nap mint nap járkálunk a titkos üregek fölött, éppen úgy, ahogyan a délutáni álmából ébredő Kafka anyja hajolt ki az ablakon, hogy az időjárásról és a lekváros kenyérről cseverésszen az odakinti zöldben időző szomszéddal, megbor-zongatva a felocsúdó író, hogy micsoda biztonsággal viselik az emberek az életet. Persze nemcsak a városlakók rémülnek meg a gödrök láttán, de a gödrök is elfeketednek, ha beljük néz egy-egy járókelő, nem tudhatják, ki néz vissza rájuk. Tudvalevőleg a bátor emberek is félnek, csak éppen meghitt viszonyt tartanak a félelmeikkel, vagyis sétálni kell és belenézni a

felbukkanó lyukakba, egyedül az ember akar folyton más lenni, mint ami, ezek a gödrök olyanok, mint az óvatlanul elkezdett kérdések, olyanok, mint a szétszórt nyomok, mintha egy hatalmas vakond keresné a lélegző nyílásokat a rejtett járataiból, ásna és kutatna egyre, kiszámíthatatlanul és kétségbeesetten üti fel a fejét, amikor már nem tehet mást.

Szeptember volt, és a Viola utcában, a negyvenötös számú ház előtti gödör szélén egy nagy hasú cigány lány billegett, egyik tenyere a gömbölyödő pocakjára simult, hosszú, vörös műkörmök hegyesedtek rajta, vörös körmök és rajtuk ezüst, apró csillagok, a másik kezével a piros-fehérre mázolt deszkákba kapaszkodott, egyedül volt, mégis kiabált, mintha éppen bele a gödörbe, a vascsövek közé ordította volna, rohadjatok meg, rohadjatok, ezt kiabálta, szívjátok ki a méhemből a magzatvizet, tette hozzá, úgy állt, mint aki hallgatózik, és el is ismételte, most már csendesebben, rohadjatok meg mind, szívjátok ki a hasamból a magzatvizet.

Nehézkesen billegve indult el aztán, kifelé tartott, az Üllői út felé, az előtt a ház előtt kiabált, ahol egykoron az Arabs Szürkéhez címzett fogadó működött, az a közkedvelt kocsmá, ahová csaknem száz éve leginkább a kórboncnokok, hullamosók, utolsó öltöztetők és hullafuvarozók jártak, tekintve, hogy a közeli prospektúráról hamar ideértek, munka előtt és munka után is útba esett az Arabs Szürke, nappal és éjjel is végigdobogtak a lovas kocsikkal az Üllői úton, zörögtek a keresztutcák földszintes házai között, s ha már letették a munkát, itt pihentek a deszkaasztalok fölött. Ide járt például Krúdy Gyula is, az ifjú férj, aki a Ferenc körúton lakott, mert Rózsa úr, az első apósa is az elhaltak fuvarozásával foglalkozott, ő vezette be az író a Viola utcai fröccsök és búfelejtők világába. Igaz, akkor még egy szürke lófej díszítette a kapu fölött a homlokzatot, egy hegyes fülű fuvarosló tört ki a téglák közül, leszegett homlokkal, ahogyan az egy komoly, dolgozó lóhoz illik, ami nem nézhet se sírásra, se csikorgásra, csakis előre, a kijelölt útra, s olyan úriemberek is megfordultak errefelé, mint az álgúnyát öltött, öntelt ezredes, aki az utolsó szivarját szívta el, mielőtt elment, hogy elvégezze valamely vékony gúnyás íróemberrel a bálul sikerülő duellumát. Nem csoda hát, hogy Krúdy nemcsak azt írta le, miként robogott a ferencvárosi utcákon a szürke temetési batár, hanem elbeszélte a bakon ülő Czifra János temetésrendező történetét is, aki egy haláleseti fuvarozás után itt, a Frank Jeremiás és Neje utcájában találkozott önnön Álmával, vagyis álombeli énjével, hogy a hátsó szobák titkainak kilesése visszalökte őt az élet oldalára. Persze a szürke ló feje elveszett már a kapubejáró fölül, mifelénk így újulnak meg az emberek és a házak is, lemaradnak róluk a megkülönböztető jegyek, egymáshoz hasonulnak a megújulásban éppen úgy, mint a megöregedésben. Csak a Viola utca háló-

szobáinak történetét szerettük volna megismerni – s többé nem lett volna előttünk rejtély az élet, a mindennap, az emberi cselekedet, írta Krúdy, amivel nemcsak a rejtekező vágyakról beszélt, hanem arról is, hogy éppen erre valók a történetek: időkapszulák, amelyekben egy-egy párhuzamos létezés rejtőzik, úgy, ahogyan az olvasásokban és mesélésekben is egy-egy újabb élet bújik meg, fittyet hányva annak, hogy a felnőttkor igazi története az időtlenség elvesztése.

Csaknem dél volt már, mégis hosszúkásak voltak az árnyékok, és a mi autónk is úgy fordult ki az Üllői útra, végigzörgött a házak közt, mint egy szürke batár, sárga fény ömlött a földhányásokra, húztuk magunkkal az árnyékunkat, mint valami széttaposott álmot, egészen az ország határáig, merthogy oda utaztunk épp, Magyarkanizsára, a Tisza partjára, két óra csupán, két ország, köztük egy határ.

Ha néven tudnánk nevezni a világot, hogyan kérnénk meg, hogy jöjjön el hozzánk?

Magyarkanizsai írófesztivál.

Minden kilométerkőnél megpendültek a kerekek.

Hová tűntek el az irodalomért rajongó, elragadtatott nők?

Hol vannak a felhevült és odaadó asszonyok, akik a karjuk szorításából úgy adják oda a könyvüket, hogy a borítón érezni még a testük melegét?

Hol vannak a párás tekintetű lányok, akik úgy gyűrik be a könyvlapok sarkait, mintha a kispárnájukon jelölnék be az emlékeket?

A kanizsai Népkertbe szólt az első hivatalos program, az írótábor emlékművének a megkoszorúzása, réznél maradandóbb bronz, babér helyett feliratos szalag, még a fák között is érezni lehetett a Tisza vízszagát, és persze a földszagot, hiszen fel volt túrva a Népkert, földhányások és gödrök kiszámíthatatlanul és érthetetlenül, mintha valaki folyton az avar alá bukva, kétségbeesetten kereste volna a kijáratot, a sötétségből a fénybe, és a rémisztő világosságból a sötétbe, gödrök a járdák mentén és beljebb, a fák között is és az emlékmű mellett. És miközben a koszorúzáshoz gyülekeztek az írók és a költők, zakókba és fehér ingekbe öltözött városi emberek, a népkerti padokon az arcukat felfelé tartva napoztak a Fürdő ápolójai, rövidnadrágban és papucsban üldögéltek, úgy, hogy a lábszárukat is érje a meleg fény, a sebeket, hegeket, varratokat, barna májfoltokat, a fakéreghez hasonlatos körmöket, olyanok voltak azok a lábak, mint a kiásott gyökerek, sápadtan a hosszú rejtekezéstől, de most nem a vízben, hanem a fényben fürdőztek, mert hiszen a gyógyító víz hatása is csak több lehet a napsugarak által, száz éve már, hogy artézi vizet kerestek a kanizsai határban az állatok itatására, de a fúrás nyomán sárga víz és gyúlékony gáz tört fel a földből, s amikor aztán egy, a gödörbe merészkedő cigány lány fájó

lába meggyógyult, mert itt áztatta magát, ó, hogy szívnátok ki a fájdalmat a csontjaimból, a csodakút híre hamar elterjedt, a hamarosan megalapított részvénytársaság vascsövekkel vezette el a vizet a Népkertbe, a Csodakút Artézi Fürdőben nemcsak kádak, de bérelhető szobák is nyíltak, termálvizes uszoda és teraszos vendéglő várta a vendégeket, kapcsos porcelándugóval lezárt, zöld palackokban szállították a Csodakút vizét szerteszét, hiszen nem csupán az ízületeket, de a gyomor panaszait is gyógyították. Ezért üldögéltek hát most is itt az ápoltak, trikókban és félig begombolt ingekben, csak úgy, mint a kórházi kertben ücsörgő betegek, akik a vaske-rítés okán nem kell, hogy szégyelljék a pizsamájukat és a meztelenségüket. Botok és mankók pihentek mellettük a padokra támasztva, felkiáltójelek sorakoztak közöttük, pedig nem hangzott el egy hangos szó sem, közelebb hajolva sugdolóztak egymással, méregették a gyülekező idegeneket, akik a kőoszlopocska körül ácsorogtak, mosolyogtak és köszöngettek, összeölelkeztek és megrázták egymás kezét, nézték őket az ápoltak, aztán rágyújtottak egy cigarettára, végigsimítottak az arcukon, a hajukon, mint akik egy pókhálót sepregetnek el, szétfoslott a keserű füst, mielőtt megtalálta volna a kiutat a fák levelei között.

Miért van az, hogy megváltozik az emberek járása, ha sokan nézik őket, mindegy, hogy lépegetés, álldogálás, bólingatás, a kezek összeillesztése, úgy álltak a koszorúzők, mintha karót nyeltek volna, ellenben az ápoltak még kényelmesebben fészkeltek be magukat a padokon, hátradőltek, és a karjukat is végigfektették a támlán, a botok, a mankók és a járókeretek egyszeriben mintha véletlenül kerültek volna csak melléjük, süttött a Nap sárgán, mint a vizelet, sárgán, mint a Csodakút vize.

Délután volt már, megkondult a harang a város felől, mire véget értek a beszédek, elindult a menet a főtérre, újabb koszorúzásra és hivatalos megnyitóra, végig a népkerti sétaúton, hátrahagyva a padokat s a padokon az ápoltakat, akik megint közelebb húzták magukhoz a botokat, vagy éppen már a mankókra támaszkodva befelé bicegtek, a kórházi szobába, mert egyszeriben fáradtnak és rosszkedvűnek érezték magukat, hasogatni kezdett a válluk, és mintha nem is használt volna az áztatás, makacs és merev lett a lábuk, a kőoszlopocska maradt csak a feltúrt ágyás szélén, s alatta körben a szalagos koszorúk, fel nem olvasott szavak, miközben mi már a töltés oldalánál, a Népkert végében jártunk, ott, ahol a sétaút a hídhöz vezető autóútra kanyarodik. Rövidre nyírt hajú asszony tolt a biciklijét, nem is tolt, inkább fékezte, hogy a bicikli súlya le ne rántsa a lejtőn őt is, hiszen a kormány két oldalán két teli vödör lógott, sárga körtével megrakva, és a csomagtartón billegett a harmadik, körtével dugig megtöltött vödör, darazsak repültek körülötte, és az asszony papucsos lába éppen olyan volt,

mint a padokon napozó ápoltaké, ám ő szégyenlősen mosolygott, restellte az erőfeszítését, amivel visszafogta a biciklijét. Éppen elhagytuk már a Népkertet, a gödröket és földhányásokat, a rozsdás lámpaoszlopokat, kiszámíthatatlan gödrök a mondatok és összetöppedt falevelek a szavak, amikor az árokparton megmoccant az avar, közelebb lépve látszott csak, hogy nem a levelek kavarnak, hanem egy vakond fekszik ott az oldalára fordulva, fekete selyemcsomó, rugdalódzott még, de nyilvánvalóan a végét járta, holott nem látszott rajta semmi seb vagy sérülés, szemérmetlenül és félelem nélkül nyúlt ki a teste, a hátára fordult és megmutatta a hasa világosabb foltját, a négy lábacska, mint valami gyerekek, belemarkolt a levegőbe, aztán elernyed, a karmos ujjacskái összeszorultak, még egyet rángatózott, mintha öklendezett volna, aztán nem mozdult már, talán a szíve, talán más, zubogott rá a sárga fény, mint valami csodálatos vizelet, a feltúrt avar apró rései mégis fekete árnyékkal maradtak, mentünk tovább a Tisza felé, csillogott a víz a késő délutáni napsütésben, mintha harang kongott volna, kiabált egy cigány lány, nem is másnak, csak úgy magának, kiabált egy gödör szélén billegve.